

УДК 355.23:37.015.324

Інна Возняк,
кандидат педагогічних наук, доцент
Центральний науково-дослідний інститут
Збройних Сил України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-8376-9688>
DOI: 10.33099/2617-1775/2025-02/61-72

ОСВІТНІЙ НАРАТИВ ЯК РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Анотація У статті досліджено особистісні та професійні трансформації військовослужбовців Збройних Сил України в контексті війни та післявоєнної адаптації через призму освіти. Застосовано якісний емпіричний підхід із 20 інтерв'ю. Виявлено 5 типів освітніх наративів: неформальна освіта в бойових умовах, перехідна, формальна військова, наставництво та рефлексивна. Установлено, що ці наративи виконують мотиваційну, адаптаційну, ідентифікаційну та терапевтичну функції, сприяючи успішній адаптації. Практичне значення результатів дослідження полягає в застосуванні підходу в психоедукації, післядипломному навчанні та ветеранській підтримці, а також у формуванні програм підтримки.

Ключові слова: освітній наратив; військовослужбовець; професійне самоствердження; Збройні Сили України.

Постановка проблеми. У сучасних умовах повномасштабної війни питання особистісного й професійного самоствердження військовослужбовців Збройних Сил України (ЗС України) є вкрай актуальним. Важливим, але досі недостатньо усвідомленим ресурсом цього процесу є освітній наратив – індивідуально забарвлена історія здобуття, осмислення та інтеграції знань у життєвий і професійний досвід особистості. У військових умовах він набуває особливого значення, сприяючи рефлексії, адаптації та поверненню до мирного життя. Через наратив військовослужбовець осмислює власний досвід, формує послідовне уявлення про себе як захисника та громадянина. З педагогічної точки зору, освітній наратив є інструментом самоусвідомлення, що сприяє розвитку особистості, зміцненню впевненості у власних компетенціях та формуванню індивідуальної освітньої траєкторії.

Зокрема, формування й аналіз власного освітнього наративу сприяє усвідомленню індивідуальної освітньої траєкторії, виявленню сильних сторін та формуванню впевненості у власних компетенціях. Самоідентифікація через освіту стає не лише психотерапевтичним, а й соціально-адаптаційним ресурсом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наративний підхід є ефективним методом рефлексії та самовизначення у дослідженні військової ідентичності та професійного розвитку. Зокрема, М. Брагін [7], Н. Кеддік, К. Фенікс та Б. Сміт [8] зазначають, що розповідь особистої та колективної історії сприяє зниженню психологічного навантаження та формуванню єдності. М. Кілінг [11] та Я. Грімелл [10] показують, як військовослужбовці

структурують травматичний досвід, перетворюючи його на основу для посттравматичного зростання.

У педагогічному контексті праці Д. Кландініна виявляють потенціал наративного дослідження у вивченні освітнього досвіду як простору становлення особистості. Г. Меретоя [12] доповнює це поняттям етичного виміру наративу, наголошуючи на відповідальності за осмислення подій.

В Україні наративний підхід у військовій освіті вивчає Т. Храбан [5], обґрунтовуючи рефлексивне письмо для формування професійної ідентичності курсантів. Л. Ваховський [2], Н. Чепелева та ін. [6] досліджують історичну динаміку мілітарної ідентичності через оповіді. Практична реалізація освітнього наративу підтримується підходами до психологічної підтримки [4] та дослідженнями педагогіки лідерства Збройних Сил України О. Бойко [1].

Сучасні аналітики, зокрема А. Мінічіелло [13] та К. Рісман [14], підтверджують методологічну цінність наративної інтерпретації освітнього досвіду військових, що дозволяє глибше зрозуміти роль освіти в підтримці суб'єктивної ідентичності в складні періоди.

Незважаючи на зростаючий інтерес, педагогічні аспекти освітнього наративу у військовому контексті залишаються недостатньо вивченими. Дослідники зосереджуються на терапевтичному чи соціально-ідентифікаційному потенціалі наративів, тоді як їхня освітня функція як засобу професійного самоствердження потребує подальшого аналізу. Відсутність цілісних моделей, що інтегрують освітній досвід військових у їхню професійну ідентичність через наративну рефлексію, є ключовою прогалиною. Актуальним є питання, як наративи про навчання сприяють відновленню особистості, адаптації та формуванню нового «Я» як компетентного фахівця. Це підкреслює наукову новизну та практичну значущість дослідження педагогічних можливостей освітнього наративу.

Мета статті – проаналізувати роль освітнього наративу в процесі професійного самоствердження, адаптації та психологічної стійкості військовослужбовців Збройних Сил України.

Методи дослідження. Для дослідження освітніх наративів військовослужбовців Збройних Сил України застосовано якісний підхід, що передбачав проведення глибинних напівструктурованих інтерв'ю із 20 респондентами, які відрізнялися за бойовим досвідом, рівнем освіти та етапом служби. Аналіз отриманих даних охоплював: наративний (виявлення сюжетів і переломних моментів), тематичний (кодування змісту за ключовими темами), функціональний (оцінювання ролі наративів у мотивації, ідентичності та адаптації) та порівняльний (зіставлення результатів за демографічними параметрами) підходи. Це дозволило виявити, як військові конструюють та осмислюють свій освітній досвід.

Виклад основного матеріалу. Поняття «освітній наратив» формується на перетині наратології, педагогіки та психології і розглядається як інструмент осмислення й структурування особистісного досвіду в навчанні. За

визначенням класика нарративної інквірі Д. Кландініна, освітній досвід не існує поза інтерпретацією – він набуває змісту лише в момент, коли особистість розповідає про нього в формі послідовної історії, що відображає не лише події, але й зміни внутрішнього стану та ставлення до себе [9]. Освітній нарратив включає як формальні (навчання у ЗВО, військових академіях), так і неформальні (самоосвіта, менторство, бойове навчання) складники, дозволяючи особистості інтегрувати фрагментарний досвід у цілісну систему смислів.

У контексті професійного розвитку освітній нарратив виступає формою освітньої біографії – розповіді про власний шлях навчання, яка є не лише хронологічним описом подій, але й способом рефлексії та самооцінки. Така біографія сприяє побудові індивідуальної траєкторії розвитку, усвідомленню власної освітньої ідентичності та формуванню професійного «Я». За спостереженням А. Мінічіелло [13], нарративні дослідження студентів-військовослужбовців виявляють глибоку залежність між почуттям приналежності, самоідентифікацією та змістовним навчанням. У військовому середовищі це набуває особливого значення, адже дозволяє осмислити освітній досвід не як формальну вимогу, а як ресурс особистісного відновлення й лідерського зростання [1]; [5].

Самоствердження у військовій діяльності традиційно розглядається як результат поєднання професійної компетентності, впевненості в собі та здатності до ухвалення рішень у складних ситуаціях. У сучасних умовах до цього додається ще й потреба в рефлексивному переосмисленні особистого досвіду, особливо під впливом бойового стресу або повернення до мирного життя. Як показують дослідження М. Кілінга [11] та Я.Грімела [12], наративи переходу – від служби до цивільності – відіграють ключову роль у формуванні цілісної професійної ідентичності. Здатність військовослужбовця усвідомити себе суб'єктом навчання і розвитку зміцнює не лише психоемоційну стійкість, а й відкриває можливості для подальшої самореалізації [3].

Процес професійного самоствердження військовослужбовця є багатовимірним, поєднуючи внутрішні психологічні зміни з впливами соціального й освітнього середовища. З огляду на специфіку служби, важливо використовувати не лише терапевтичні, а й педагогічні інструменти підтримки особистості. Освітній нарратив у військовому контексті виступає механізмом самоідентифікації та професійного зростання, що потребує створення безпечного простору для рефлексії, менторства й визнання освітнього досвіду як значущої частини кар'єри.

Наративи освітнього досвіду військових охоплюють як формальні (навчання в академіях, на курсах) [13; 3], так і неформальні освітні траєкторії – самонавчання, менторство, досвід у бойових умовах [5]. Такі історії набувають особистісного змісту, трансформуючи «польове навчання» в практичний нарратив виживання.

Сюжетні лінії освітніх нарративів часто демонструють інтеграцію освіти в професійну ідентичність: «від призову до диплома» – як шлях внутрішньої

стабілізації, «знання як ресурс виживання» – як усвідомлення критичної цінності знань [11; 7], «освіта – шлях до цивільного життя» як засіб адаптації [10; 14].

Функціонально освітні наративи виконують мотиваційну (формують сенс навчання) [12], адаптаційну (допомагають у входженні в нові соціальні ролі) [13], ідентифікаційну (створюють оновлене «Я») [9] та терапевтичну функцію (знижують тривожність, стабілізують психоемоційний стан) [8; 5].

Отже, освітній наратив є не лише відображенням минулого досвіду, а й інструментом формування майбутньої ідентичності, що потребує педагогічної інтеграції у супровід військовослужбовців.

Розмаїття освітніх наративів, які формуються у військовому середовищі, дозволяє виокремити кілька типових моделей, що відображають специфіку досвіду здобуття знань у складних та нестабільних умовах. З метою систематизації змістових характеристик таких наративів, а також їхнього функціонального навантаження, подано таблицю, яка узагальнює основні типи освітніх оповідей, які притаманні військовослужбовцям (табл. 1).

Таблиця 1

Типи освітніх наративів військовослужбовців: змістові характеристики, функції та приклади сюжетних ліній

Тип наративу	Приклади сюжетних ліній	Основні функції
Формальний	«Від призову до диплома», «Здобути освіту – стати офіцером»	Ідентифікаційна, мотиваційна
Неформальний	«Знання як ресурс виживання», «Бойове навчання через досвід», «Самоосвіта на війні»	Адаптаційна, терапевтична
Перехідний	«Освіта – шлях повернення до цивільного життя», «Нове професійне «Я» після служби»	Терапевтична, ідентифікаційна

Освітній наратив військовослужбовця є глибинним механізмом рефлексії та самоосмислення в контексті війни, знань і професійного зростання. Завдяки розповіді про власний освітній досвід, індивід не просто констатує здобуті навички, а конструює новий образ «Я», що ґрунтується на успішному подоланні труднощів через застосування знань (Д. Кландінін [9], К. Рісман [14]). Цей процес є ключовим для саморефлексії та внутрішньої стабілізації в кризових обставинах.

Наратив як педагогічний інструмент сприяє професійному самоствердженню, починаючи з усвідомлення значущості знань. Особисті історії підтверджують, що застосування знань (медичних, технічних) не лише сприяє виживанню, а й формує образ «Я-компетентного» – суб'єкта, здатного впливати на ситуацію, навчатися та передавати знання [5]; [13]. Це підвищує самооцінку та мотивацію до навчання. Приклад старшого лейтенанта Катерини, яка через навчання інтегрувала травматичний досвід та сформувала нову

професійну ідентичність, підтверджує ефективність освітнього наративу як педагогічного ресурсу.

Отже, освітній наратив у ЗС України виконує не лише дидактичну функцію, а й є потужним інструментом трансформації бойового досвіду в ресурс саморозвитку. Він дозволяє військовослужбовцям осмислити цінності, ролі та побудувати позитивний образ себе як компетентного фахівця, зміцнюючи самооцінку та психологічну стійкість. Ураховуючи багатовимірний потенціал освітнього наративу, ми пропонуємо алгоритм роботи з ним (рис. 1), що сприятиме професійному самоствердженню та адаптації військовослужбовців ЗС України, інтегруючи цей підхід у систему їхньої підтримки.

Представлена структурно-логічна схема відображає поетапний план роботи з освітнім наративом військовослужбовців, який спрямований на максимальне використання його педагогічного та психологічного потенціалу для професійного самоствердження та адаптації.

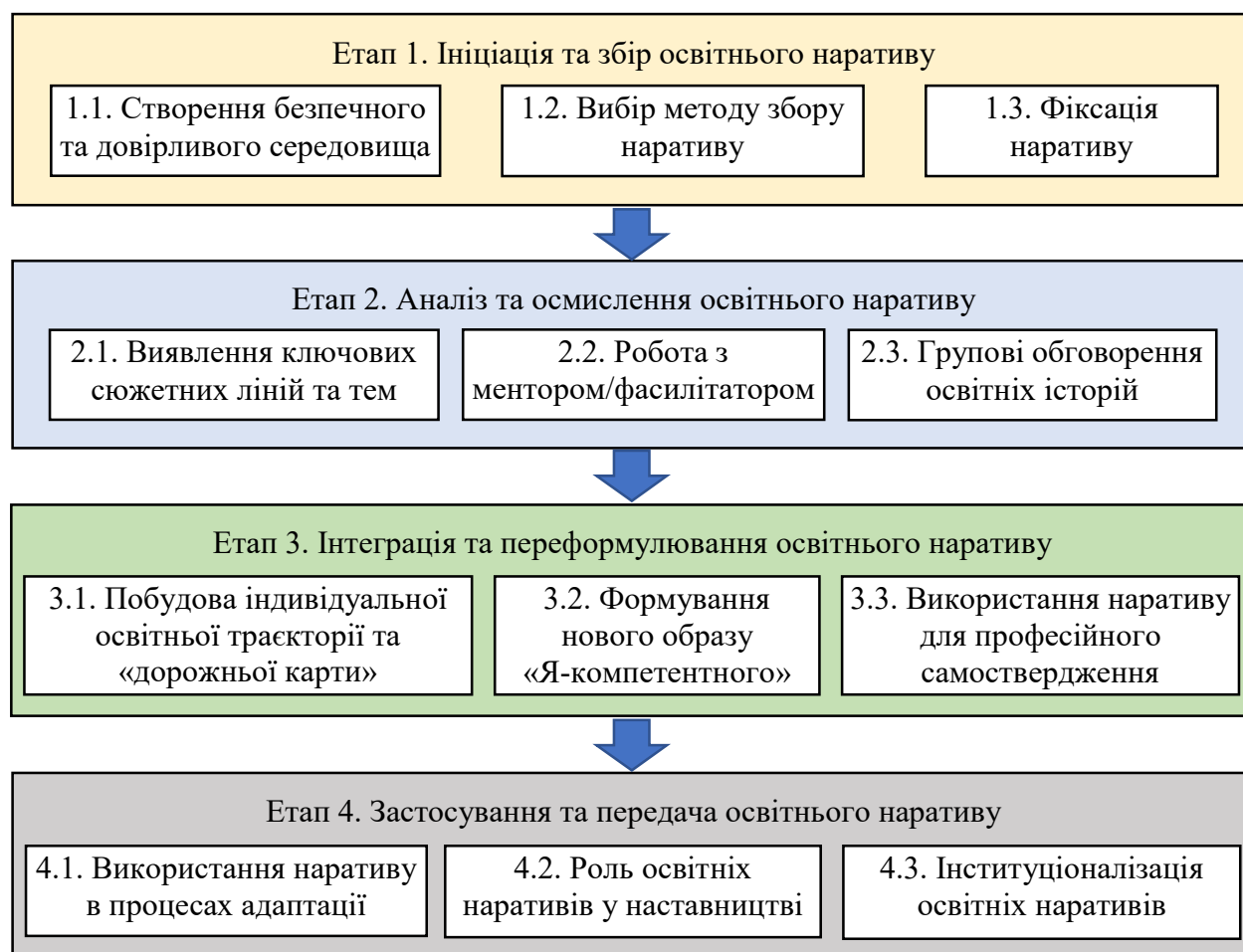


Рис. 1. Структурно-логічна схема роботи з освітнім наративом військовослужбовців для професійного самоствердження та адаптації.

Етап 1. Ініціація та збір освітнього нарративу – ґрунтується на створенні безпечного та довірливого середовища [7]. Методи збору включають індивідуальне нарративне інтерв'ю [14], рефлексивне письмо [5] та візуалізацію. Завершується етап фіксацією нарративу.

Етап 2. Аналіз та осмислення освітнього нарративу – фокусується на виявленні ключових сюжетних ліній, таких як «знання як ресурс виживання» або «освіта як шлях повернення до цивільного життя» [10]; [11], а також метафор та символів. Цей етап передбачає роботу з ментором/фасилітатором для рефлексії та переосмислення, зокрема, травматичного досвіду [7], а також групові обговорення для формування єдності та підтримки [8].

Етап 3. Інтеграція та переформулювання освітнього нарративу – спрямований на побудову індивідуальної освітньої траєкторії та «дорожньої карти» майбутнього, що враховує цивільне життя [10]. Формується новий образ «Я-компетентного», що ґрунтується на постійному розвитку та адаптації [13], а нарратив використовується для професійного самоствердження.

Етап 4. Застосування та передача освітнього нарративу – передбачає використання нарративу в процесах адаптації ветеранів [14], його роль у наставництві та інституціоналізацію нарративних практик у систему військової освіти та післядипломної підтримки.

Запропонований поетапний алгоритм роботи з освітнім нарративом демонструє його величезний потенціал для підтримки військовослужбовців. Це не просто опис подій, а цілісний педагогічний інструмент, що сприяє глибокій рефлексії, переосмисленню травматичного досвіду, формуванню міцної професійної ідентичності та успішній соціальній адаптації. Інвестуючи у розвиток таких практик, ми не лише підтримуємо кожного військовослужбовця ЗС України, але й зміцнюємо суспільство в цілому, допомагаючи нашим захисникам інтегрувати свій унікальний досвід у мирне життя.

Для проведення якісного емпіричного дослідження освітніх нарративів військовослужбовців Збройних Сил України ми використали метод глибинного напівструктурованого інтерв'ю. Загалом було опитано 20 учасників, відібраних за критеріями релевантності та варіативності досвіду. Основними критеріями відбору були:

- наявність бойового досвіду (участь в АТО/ООС та/або повномасштабному вторгненні РФ);
 - різний освітній бекграунд: формальна (загальна середня, вища) та неформальна освіта (курси, самонавчання);
 - різні етапи служби та адаптації: активна служба, демобілізація, реабілітація;
 - різноманіття військових спеціальностей, посад та звань.
- Демографічний розподіл респондентів виглядав так:
- вік: до 25 років – 10 % (2 особи), 26–35 років – 40 % (8 осіб), 36–45 років – 30 % (6 осіб), 46+ – 20 % (4 особи);
 - гендер: чоловіки – 85 % (17 осіб), жінки – 15 % (3 особи);

- освіта: середня/професійно-технічна – 20 % (4 особи), вища (бакалавр/спеціаліст) – 50 % (10 осіб), вища з науковим ступенем – 30 % (6 осіб).

Кожне інтерв'ю тривало від 60 до 90 хвилин, записувалося на диктофон (за згодою учасників) та транскрибувалося дослівно для подальшого аналізу. Особливу увагу було приділено створенню довірливої атмосфери, що сприяла відкритості респондентів і глибокій рефлексії.

Запитання були відкритими та заохочували до оповіді. Серед них були такі: «Розкажіть, будь ласка, про свій шлях у ЗС України. Коли й чому ви приєдналися?»; «Яка у вас була освіта до служби / до початку повномасштабного вторгнення?»; «Розкажіть про найцінніший освітній досвід під час або після служби – це могли бути курси, наставництво, самонавчання тощо»; «Чи були випадки, коли знання буквально рятували життя?»; «Як освіта вплинула на вашу самооцінку, професійну ідентичність, впевненість у собі?»; «Яку роль освіта відіграє у вашій адаптації до цивільного життя?»

Аналіз здійснювався у кілька етапів, відповідно до якісних методик нарративного та тематичного аналізу:

1. Нарративний аналіз – ідентифікація сюжетних ліній, ключових подій, персонажів (наставників, побратимів, викладачів), а також конфліктів та «точок перелому» в освітньому досвіді [14].

2. Тематичний аналіз – кодування фрагментів тексту за темами, що згодом було об'єднано в ширші концептуальні блоки: самонавчання в бойових умовах; освіта як ресурс ідентичності; менторство в ЗС України; освіта як міст до цивільного життя тощо.

3. Функціональний аналіз нарративів – вивчення ролі освітніх історій у мотивації, адаптації, формуванні ідентичності та подоланні травматичного досвіду.

4. Порівняльний аналіз – вивчення різниці між нарративами за віком, статтю, типом освіти, етапами адаптації.

На основі аналізу було виокремлено такі нарративні типи:

1. Неформальна освіта в бойових умовах – 43 % нарративів. Це історії про термінове набуття навичок (тактична медицина, дрони, зброя), де знання є умовою виживання. Сюжет: «освіта як ресурс виживання».

2. Перехідна освіта – 29 % нарративів опитаних, переважно у демобілізованих. Освіта виступає містком до мирного життя, способом знайти себе в цивільній сфері. Сюжет: «освіта як адаптаційний міст».

3. Формальна військова освіта – 15 %. Навчання в академіях, яке після участі в бойових діях набуває нової цінності. Сюжет: «від призову до диплома: переоцінка знань через досвід».

4. Наставництво – 6 %. Переважно неформальне, усне навчання побратимами, яке потім передавалося далі. Сюжет: «знання як колективна спадщина».

5. Рефлексивна освіта – 7 %. Освіта як засіб подолання кризи і пошуку сенсу життя. Сюжет: «освіта як відновлення сенсу».

Освітні наративи військовослужбовців виконують низку важливих функцій, що виходять за межі суто передачі знань і відіграють ключову роль у процесах особистісної трансформації. Насамперед, вони виконують мотиваційну функцію: здобутий освітній досвід стимулює учасників до подальшого розвитку, відкриває нові можливості та посилює віру у власні сили й компетентність. Водночас ці наративи мають адаптаційне значення, оскільки навчання допомагає військовослужбовцям краще орієнтуватися в нових обставинах – як у бойових умовах, так і під час повернення до цивільного життя.

Крім того, освіта виступає інструментом формування нової ідентичності. Через освітні історії респонденти переосмислюють власний досвід і визначають себе в новому контексті, що свідчить про ідентифікаційну функцію. Вони намагаються дати відповідь на запитання «Хто я тепер?» після кардинальних змін у житті. Нарешті, не менш важливою є терапевтична функція: сам акт розповіді про навчання, його структурування та усвідомлення має потенціал до зцілення. Освіта стає способом упорядкувати травматичний досвід, знайти в ньому сенс і відновити внутрішній контроль над власною історією.

Отже, успішна адаптація була пов'язана з проактивним освітнім досвідом, усвідомленими цілями та рефлексією. Натомість ті, хто відчуває труднощі в переході до цивільного життя, часто мали фрагментовані наративи або неусвідомлену освітню стратегію.

Отримані результати вказують на ключову роль освіти як інструменту професійного самоствердження, адаптації та психологічної стабілізації військовослужбовців. Це відкриває можливості для розробки практичних програм: психоедукації, післядипломного навчання, цільової підтримки ветеранів через освітні проєкти.

Для практичного впровадження освітнього наративу як інструменту підтримки військовослужбовців важливо інтегрувати його в освітні програми. Ефективним засобом формування наративу є рефлексивне письмо – написання есе чи ведення освітнього щоденника, що сприяє глибокому самоосмисленню [5]. Такі практики доцільно застосовувати на курсах підвищення кваліфікації та підготовки до цивільних професій. Доповненням можуть бути наративні сесії в малих групах, які формують довіру й підтримку. Підсумком може стати портфоліо освітніх історій, що фіксує професійне зростання. Важливо також залучати освітні наративи до аналізу професійних ситуацій через опис практичного застосування знань.

Ментори відіграють ключову роль у цьому процесі. Їм варто оволодіти основами наративного підходу та його функціями – мотиваційною, адаптаційною, ідентифікаційною й терапевтичною [13]. Корисними є навички активного слухання, аналізу емоцій, виявлення смислів [7] і вміння ставити відкриті запитання. Ментори також мають уміти розпізнавати травматичні наративи та за потреби скеровувати до фахівців [8].

У цифрову добу перспективним є створення онлайн-платформ для публікації освітніх історій у форматах тексту, аудіо чи відео. Такі простори

сприятимуть самовираженню, підтримці, діалогу та професійному розвитку. Інтеграція освітніх матеріалів і наявність фасилітаторів забезпечують безпечне середовище та ефективну комунікацію. Упровадження цих підходів дає змогу системно використовувати освітній наратив як ресурс розвитку, стійкості й адаптації військовослужбовців і ветеранів ЗС України.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Освітній наратив – це багатофункціональний інструмент, що відіграє ключову роль у самоідентифікації, рефлексії, адаптації та професійному самоствердженні військовослужбовців ЗС України, особливо в умовах війни. Він відображає не лише процес здобуття знань, а й особистісні, професійні та ідентифікаційні трансформації, що відбуваються під впливом стресу, бойового досвіду та повернення до мирного життя.

У дослідженні проаналізовано 20 глибинних інтерв'ю військовослужбовців ЗС України, що дозволило виокремити типи освітніх наративів: 43 % респондентів акцентували на неформальному навчанні в бойових умовах; 29 % опитаних розглядали освіту як ресурс повернення до цивільного життя; 15 % осіб переосмислювали формальну освіту через досвід війни; 6 % висвітлювали роль менторства; 7 % – пов'язували освіту з особистісною реінтеграцією.

Ці дані свідчать про тісний зв'язок між типом освітньої траєкторії та рівнем адаптації. Учасники з цілісним освітнім досвідом частіше виявляли проактивність і готовність до інтеграції. Натомість фрагментовані наративи супроводжувалися адаптаційними труднощами, але зберігали потенціал розвитку.

Функціонально освітній наратив виконує мотиваційну, адаптаційну, ідентифікаційну та терапевтичну функції. Освітній досвід трансформується не лише на рівні знань, а й емоційної, моральної та екзистенційної реальності особистості.

Отже, освітній наратив слід розглядати не лише як дослідницький інструмент, а й як важливий соціокультурний ресурс. Його інтеграція в практики військової освіти та реабілітації має значення як для особистої стійкості, так і для формування культури відкритого осмислення досвіду.

Педагогічна робота з освітніми наративами дозволяє підтримувати психологічне відновлення, сприяє ідентифікації та реінтеграції ветеранів. Запровадження наративних підходів є стратегічно важливим для підтримки сталого розвитку особистості в посттравматичному періоді.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці педагогічних технологій, що інтегрують освітній наратив у системи психосоціальної підтримки військовослужбовців і ветеранів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України: монографія. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.
2. Ваховський Л. Ц. Наратив у історико-педагогічному дослідженні: методологічний аналіз. *Шлях освіти*. 2007. № 1 (43). С. 42–45.

3. Koval V., Krymets L. Morale and morality in the Armed Forces of Ukraine: NATO approaches and the national direction of implementation. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. № 72 (2). С. 58–68. DOI: 10.33099/2617-6858-2023-72-2-58-68.
4. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 540 с.
5. Храбан Т. Є., Храбан М. І. Рефлексивне письмо як практика формування професійної ідентичності здобувачів вищої військової освіти. *Освітня аналітика України*. 2024. № 1 (27). С. 96–106.
6. Чепелева Н. та ін. Наративи становлення мілітарної ідентичності українців (XVI–XX століття): монографія. Київ; Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2024. 149 с.
7. Bragin M. Can anyone here know who I am? Co-constructing meaningful narratives with combat veterans. *Clinical Social Work Journal*. 2010. Vol. 38, No. 3. P. 316–326.
8. Caddick N., Phoenix C., Smith B. Collective stories and well-being: Using a dialogical narrative approach to understand peer relationships among combat veterans experiencing post-traumatic stress disorder. *Journal of Health Psychology*. 2015. Vol. 20, No. 3. P. 286–299.
9. Clandinin D. J. Engaging in narrative inquiry. Walnut Creek: Left Coast Press, 2013. 232 p.
10. Grimell J. A transitional narrative of military identity: Eric's story. *International Journal for Dialogical Science*. 2015. Vol. 9, No. 1. P. 135–157.
11. Keeling M. Stories of transition: US veterans' narratives of transition to civilian life and the important role of identity. *Journal of Military, Veteran and Family Health*. 2018. Vol. 4, No. 2. P. 28–36. DOI: 10.3138/jmvfh.2017-0009.
12. Meretoja H. The ethics of storytelling: Narrative hermeneutics, history, and the possible. *European Journal of Life Writing*. 2020. Vol. IX. P. 25–30. DOI: 10.21827/ejlw.9.37292.
13. Minichiello A. The methodological promise of narrative inquiry for exploring student veteran and service member experience as “people in relation”: paper. 2019 ASEE Annual Conference & Exposition, 15–19 Jun 2019, Tampa, FL. Tampa: ASEE, 2019. 15 p. DOI: 10.18260/1-2--33407.
14. Riessman C. K. Analysis of personal narratives. In: Gubrium J. D., Holstein J. A. (eds.). *Handbook of interview research: Context and method*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2002. P. 695–710.

REFERENCES

1. Boiko, O. V. (2020). *Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy* [Theory and methodology for developing leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine]. O. O. Yevenok. [in Ukrainian].
2. Vakhovskyi, L. Ts. (2007). *Narrativ u istoryko-pedahohichnomu doslidzhenni: metodolohichniy analiz* [Narrative in historical-pedagogical research: Methodological analysis]. *Shliakh Osvity*, 1(43), 42–45. [in Ukrainian].
3. Koval, V., & Krymets, L. (2023). Morale and morality in the Armed Forces of Ukraine: NATO approaches and the national direction of implementation. *Visnyk Natsionalnoho Universytetu Oborony Ukrainy* [Bulletin of the National Defence University of Ukraine], 72(2), 58–68. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-58-68>. [in English].
4. Maksymenko, S. D., Kuziakova, S. B., & Zlyvkov, V. L. (Eds.). (2017). *Osobystist' yak sub"ekt podolannia kryzovykh sytuatsii: psykholohichna teoriia i praktyka* [Personality as a subject of overcoming crisis situations: Psychological theory and practice]. Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. [in Ukrainian].
5. Khraban, T. Ye., & Khraban, M. I. (2024). *Refleksyvne pys'mo yak praktyka formuvannia profesiinoi identychnosti zdobuvachiv vyshchoi viiskovoi osvity* [Reflective writing as a practice for forming professional identity of higher-military-education students]. *Osvitnia*

- Analitika Ukrainy*, 1(27), 96–106. <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-1-96-109>. [in Ukrainian].
6. Chepeleva, N., Yevdokymova, N., Zlyvkov, V., Lukomska, S., & Kotukh, O. (2024). *Naratyvy stanovlennia militarnoi identychnosti ukrainsiv (XVI–XX stolittia)* [Narratives of the formation of Ukrainian military identity (16th–20th centuries)]. Lysenko M. M. [in Ukrainian].
7. Bragin, M. (2010). Can anyone here know who I am? Co-constructing meaningful narratives with combat veterans. *Clinical Social Work Journal*, 38(3), 316–326. [in Ukrainian].
8. Caddick, N., Phoenix, C., & Smith, B. (2015). Collective stories and well-being: Using a dialogical narrative approach to understand peer relationships among combat veterans experiencing post-traumatic stress disorder. *Journal of Health Psychology*, 20(3), 286–299. [in English].
9. Clandinin, D. J. (2013). *Engaging in narrative inquiry*. Left Coast Press. [in English].
10. Grimell, J. (2015). A transitional narrative of military identity: Eric's story. *International Journal for Dialogical Science*, 9(1), 135–157. [in English].
11. Keeling, M. (2018). Stories of transition: US veterans' narratives of transition to civilian life and the important role of identity. *Journal of Military, Veteran and Family Health*, 4(2), 28–36. <https://doi.org/10.3138/jmvfh.2017-0009>. [in English].
12. Meretoja, H. (2020). The ethics of storytelling: Narrative hermeneutics, history, and the possible. *European Journal of Life Writing*, 9, 25–30. <https://doi.org/10.21827/ejlw.9.37292>. [in English].
13. Minichiello, A. (2019, June 15–19). *The methodological promise of narrative inquiry for exploring student veteran and service member experience as "people in relation"* [Conference paper]. 2019 ASEE Annual Conference & Exposition, Tampa, FL, United States. <https://doi.org/10.18260/1-2--33407/>. [in English].
14. Riessman, C. K. (2002). Analysis of personal narratives. In J. D. Gubrium & J. A. Holstein (Eds.). *Handbook of interview research: Context and method* (pp. 695–710). SAGE Publications. [in English].

SUMMARY

Inna Vozniak,
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Central Scientific Research Institute
of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv

Educational Narrative as a Resource for Professional Self-Affirmation of a Serviceman of the Armed Forces of Ukraine

Summary. *In the context of the ongoing full-scale war, the issue of personal and professional self-affirmation among servicemen of the Armed Forces of Ukraine has become increasingly significant.*

Introduction. *The educational narrativity – an individual story of acquiring knowledge and integrating it into one's life experience – serves as an essential resource that supports reflection, adaptation, and reintegration into civilian life, contributing to the formation of a coherent self-concept.*

Purpose. *The aim of this article is to identify the pedagogical potential of the educational narrative in supporting the professional development and self-affirmation of servicemen. The authors seek to demonstrate how this narrative strengthens the internal motivation, confidence, and adaptive capacity of Ukrainian Armed Forces personnel.*

Originality. *The originality of this study lies in its qualitative analysis of servicemen's educational narratives based on 20 in-depth interviews. Five key types of educational narratives were identified: informal education in combat conditions (43 %), transitional education (29 %),*

formal military education (15 %), mentoring (6 %), and reflective education (7 %). The study confirms that the educational narrative performs motivational, adaptive, identificational, and therapeutic functions.

Conclusion. *The study concludes that the educational narrative is a multifunctional tool that reflects the transformations experienced by military personnel. A four-stage algorithm for working with narratives is proposed (initiation, analysis, integration, application), which supports psychological recovery, identification, and reintegration of veterans. Integrating narrative practices into military education and rehabilitation is strategically important for ensuring sustainable personal development in the post-traumatic period. Future prospects involve developing pedagogical technologies for psychosocial support of servicemen and veterans. Further exploration of educational narratives may serve as a foundation for developing innovative methods of working with military personnel that foster self-awareness, professional growth, and successful reintegration into civilian life.*

Keywords: *educational narrative; military servicemen; professional self-affirmation; Armed Forces of Ukraine.*